

ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಾಂ ಒಬ್ಬ ಅಪರೂಪದ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ ದಿನನಿತ್ಯದ ತಾಪತ್ರಯದ ವಿಷಯಗಳಾದ ಬೆಲೆ ಏರಿಕೆ, ಅಗತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಮುಗ್ಗಟ್ಟು, ಮುಷ್ಕರ, ನಿರುದ್ಯೋಗ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ನನ್ನ ಈ ಗೆಳೆಯ ವೆಂಕಟರಾಂ ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಯಾಕೆ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಹೇಳುವೆ. ವೇದಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷುದ್ರವೆನ್ನಿ ಸುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಗಹನವಾದ ಪುಸ್ತಕ ಓದುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ; ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬೇರುಗಳನ್ನು ನಿರುದ್ವಿಗ್ನರಾಗಿ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೋ ಸದ್ಯದ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲೋ ಹುಡುಕುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ತತ್ಕಾಲೀನ ಸ್ಪಂದನವನ್ನೂ, ನಿರಂತರವಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಆರಿವನ್ನೂ, ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಈ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ ಯುಗದಲ್ಲಿ ತೀರ ಕಡಿಮೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಖ್ಯಾತ ಹಿಂದಿ ಕವಿ ಸೋಪಲಿಸ್ ಪಕ್ಷದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಮಲೇಶ್ ಪ್ರಕಾರ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ವೆಂಕಟರಾಂ ತೀರ ಅಪರೂಪದ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಲೋಹಿಯಾ, ನೆಹರೂ, ನಂಬೂದರಿಪಾದ್, ಎ. ಕೆ. ಗೋಪಾಲನ್, ಗೋಪಾಲಗೌಡರಂಥವರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಈ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೇ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೋ ಏನೋ! ಈಗ ಗೆಲ್ಲುವವರು ಸಮಯಬದ್ಧರು, ಸಮಯಸಾಧಕರು; ಆಚೀಚೆ ನೋಡಲಾರದವರು. ಅಂಥವರನ್ನು ಕಂಡು ನಗಬಲ್ಲ ತಾಳ್ಮೆಯಿರುವ ವೆಂಕಟರಾಂ, ನಾನು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಗೊಂದಲಕ್ಕೊಳಗಾದಾಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುನ್ನೋಟದಿಂದ ತಿಳಿಯಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಯಾವತ್ತೂ ನನಗೆ ಕಲಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಹುಶ್ರುತರಾದ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರ ಮೊದಲ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುವುದು ಖಂಡಿತ ನನಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ.

○

ವೆಂಕಟರಾಂವರ ಈ ಪ್ರವಾಸಕಥನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸುತರಾಂ ಒಪ್ಪದ ಒಂದು ವಿಚಾರವಿದೆ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಜಗಳವಾಡಿದ ನಂತರ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನಾನೇಕೆ ಮೆಚ್ಚುತ್ತೇನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಟ್ರಾಪ್ಪಿಯನ್ನು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಓದಿದ, ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಸಮಾಜವಾದಿಯಾದ ವೆಂಕಟರಾಂ ಕೂಡ ಸ್ವಾಲಿನ್ನನ್ನು ಹೊಗಳಿಯಾರೆಂದು ನಾನು ಊಹಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ರಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಾಧನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಾತಾಡುತ್ತ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಸಾಧನೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವ ಲೇಖಕರು ಹೀಗೆ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ :

“ಸ್ವಾಲಿನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಟೀಕಿಸಿದರೂ ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಪರಿವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಈ ಸಾಧನೆ ಕಡಿಮೆಯಾದುದೇನೂ ಅಲ್ಲ”. ನಾನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ನನಗೆ ಚುಟುಕುಮಾನ ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆ ಕಂಡಿದ್ದ ಜಾರ್ಜ್ ಥಾಮ್ಸನ್ನರೂ ಹೀಗೇ ಸ್ವಾಲಿನ್ನನ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮೃದುವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದರು. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾದ ನೆಪೋಲಿಯನ್ ರಂಥವರ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಾವು ಹಿನ್ನೋಟದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಿಸುವಂತೆಯೇ ಸ್ವಾಲಿನ್ನನನ್ನೂ ಅವನ ಅಪಾರ ಸಾಧನೆಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮನ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರ ವಾದವಾಗಿತ್ತು. ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ವಿಚಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದ ನೆಪೋಲಿಯನ್ ರಂಥವರು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡವರಾದರು ಎನ್ನುವ ಈ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದಿ, ಅಂಥ ವಿಚಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿದ್ದೂ ಸ್ವಾಲಿನ್ನ ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಗೆ ಹಚ್ಚುವುದರ ವಿಪರ್ಯಾಸವನ್ನು ನಾನು ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ್ದೆ. ಬೊಂಬಾಯಿನಲ್ಲಿ ಟ್ರಾಕ್ಟಿವಾದಿಗಳ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದ ವೆಂಕಟರಾಂಗೆ ರಷ್ಯಾದ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಬ್ಯಾರೋಕ್ರಸಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ ಸ್ವಾಲಿನ್ನನ ರಕ್ತಸತನ ಅಲ್ಪತೆಗಳು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇತಿಹಾಸದ ಕೆಲವು ಘಟ್ಟಗಳು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದವು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವ ಆಲೋಚನಾ ವಿಧಾನ ಎಲ್ಲಿ ಇವರ ಚಿಂತನಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನುಸುಳುತ್ತದೋ ಎಂಬ ಗುಮಾನಿಯಿಂದಲೇ ಮೂಲತಃ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದಿ ವೆಂಕಟರಾಂನನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವರ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಇಷ್ಟು ಬೆಳೆಸಿದ್ದು. ಆದರೆ ಇಡೀ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ನಾನು ಒಪ್ಪದ ವಿಚಾರವೆಂದರೆ ಇದೊಂದೇ.

○

ನನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಾಂ ನನಗೆ ಇಷ್ಟು ಪ್ರಿಯರಾಗಲು ಕಾರಣ ಅವರ ವಿವರಗ್ರಹಣ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಶಕ್ತಿ ಮೂಲತಃ ಕಾಂದಂಬರಿಕಾರನದು. ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲೂ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ವಿವರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದರಲ್ಲೂ ಉತ್ತಮ ಕಥೆಗಾರನ ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನು ವೆಂಕಟರಾಂ ಹಲವೆಡೆ ತೋರಿದ್ದಾರೆ. ನ್ಯೂ ಆರ್ಲಿಯನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಇವರು ನೋಡಿದ ಸ್ಟ್ರಿಪ್ ಟೀಸ್ ನೃತ್ಯ, ಹೂಸ್ಪನ್ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದ ಟ್ರಿನಿಡಾಡ್ ಹುಡುಗಿ, ಹಾಲಿವುಡ್‌ನಲ್ಲಿ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾಗಿಸಿದ ಯೂನಿವರ್ಸಲ್ ಸಿನಿಮಾ ಸ್ಟುಡಿಯೋದ ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟು, ಜಪಾನ್‌ನಲ್ಲಿ ಗೈಷಾ ಹುಡುಗಿಯರ ಕರ್ತವ್ಯದ ಕಲಗಾರಿಕೆ, ಸ್ಟ್ರಾಂಡ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ಬಿಕರಿ ಅಂಗಡಿ, ಲಂಡನ್ನಿನ ಪ್ಲಾನೆಟೋರಿಯಂ—ಪುಸ್ತಕದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಇರುವ ಇಂಥ ಹಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಾಂ ಆಪ್ತನಾಗಿ, ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ, ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುವಂತೆ ವಿವರಗಳ ಮುಖೇನ ನಮಗೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಿಸುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ವುಸ್ತು ಕದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ನಮಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವ ಕುತೂಹಲ, ವಿಮರ್ಶಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಅನುಮಾನ, ಸುಸ್ತಿಲ್ಲದ ಉತ್ಸಾಹಗಳಿಗೆ ಮೂಲವೆಂದರೆ ವೆಂಕಟರಾಂ ರವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೆಂದು ನಮಗನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡಲು ಸಂಕೋಚಪಡುವ ಲೇಖಕರು ಜಿನೀವಾದಲ್ಲಿ ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಸತ್ಕಾರದ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ :

“ನೆನಪಾಯಿತು. ಹಳ್ಳಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆಯ ದಡ್ಡ ಹುಡುಗ ಗೌಡರ ಮನೆಯ ರುಚಿಯಾದ ಕಜ್ಜಾಯ ತಿಂದದ್ದು. ಅಜ್ಜಿ ರೇಗಿ ಭೀಮಾರಿ ಹಾಕಿ ಬಾಯಿ ತೊಳೆದು ಬಟ್ಟೆ ಬದಲಿಸಿ ದೇವರಿಗೆ ತವ್ವುನಮಸ್ಕಾರ ಹಾಕಿಸಿದ್ದು. ಈಗ ಅದೇ ಮನುಷ್ಯ ಜಿನೀವಾದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಟಿ ಕೊಡುವ ತನಕ ನಡೆದು ಬಂದದ್ದು ಮೋಜೆ ನ್ನಿಸಿತು.”

ಆ ಹುಡುಗ ಈ ಮನುಷ್ಯನಾದನೆಂಬುದು ಲೇಖಕರ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳನ್ನು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ವಾಗಿಯೂ, ಭಾರತೀಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹಲವು ಯುಗಗಳ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾರತೀಯ ಮನಸ್ಸು ಯೂರೋಪಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವಾಗ ತೋರಿಸುವ ಬೆರಗು, ಉತ್ಸಾಹ, ಅನುಮಾನ, ಮೆಚ್ಚುಗೆ, ಆಸೂಯೆ, ಆಕರ್ಷಣೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಈ ಪ್ರವಾಸಕಥನದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ.

ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದ್ವಾದ್ವಿಧಾ ಗ ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರುವಾತ ಪರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದೊಡನೆಯೇ ತನ್ನ ದೇಶದ ರಾಯಭಾರಿಯಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದು ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ಒದಗುವ ಅತ್ಯಂತ ಮುಜುಗರದ ಅನುಭವ. ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರುವ ಅಮೆರಿಕನ್ನರನ್ನು ಸಿ ಐ.ಎ., ನೀಗ್ರೋ ಸಮಸ್ಯೆ, ರಾಜಕೀಯ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಗಳು ಕಾಡಿದಂತೆಯೇ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಜಾತಿ ಸಮಸ್ಯೆ, ಬಡತನ, ಏರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಗಳು ಪರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಯೋಚಿಸುವ ಕ್ರಮಕ್ಕೂ, ಪರರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಇವು ಕಾಣುವ ಬಗೆಯನ್ನು ನಾವು ಕಂಡು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ಕ್ರಮಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ನಮಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದಂತೆಯೇ ನಾವು ನಮ್ಮ ಖಾಸಗೀ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕಳಕೊಂಡು ಸ್ವದೇಶದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿಬಿಡುವುದು ಅಷ್ಟೇನೂ ಸುಖದ ಅನುಭವವಲ್ಲ.

ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೂ ಇನ್ನೊಂದು ದೇಶಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯ, ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ವೆಂಕಟರಾಂ ಗ್ರಹಿಸುವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮುಜುಗರವಾಗಲೀ, ಕೀಳರಿಮೆಯಾಗಲೀ, ಅಥವಾ ಇದರ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವಾದ ಸ್ವಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜುಂಭವಾಗಲೀ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಈ ಪ್ರವಾಸಕಥನದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆನ್ನಬಹುದು. ಭಾರತ ಈಗ ಯಾಕೆ ಹೀಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅರಿತು

ಕೊಳ್ಳುವ ವೆಂಕಟರಾಂಗೆ ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಪಟ್ಟಿ ಹೊಗಳಿ
 ಅವಮಾನ ಮುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಈ ಯೂರೋಪಿಯನ್ನರ
 ಸಾಧನೆ ಯಾವುದೋ ದೈವದತ್ತವಾದ ಅವರ ಹಿರಿಮೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದದ್ದು
 ಎಂಬ ಬೆರಗೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಹದ ಬಹಳ ವಿಶೇಷವಾದ್ದು, ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ತುಂಬ
 ವಿರಳವಾದ್ದು. ಯೂರೋಪ್ ಜನರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿರಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಜರಿಯುತ್ತ
 ನಾವು ಉನ್ನತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯವರೆಂದು ಬೀಗುತ್ತ, ಜೊತೆಗೇ ಯೂರೋಪಿನ
 ಸುಖಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಗೆ ಬಾಯಿಬಿಡುತ್ತ ಇರುವ ಭಾರತೀಯರೇ ಹೆಚ್ಚು. ತನ್ನ
 ದೇಶವನ್ನೂ ಪರಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಹೋಲಿಸುವಾಗೆಲ್ಲ ವೆಂಕಟರಾಂರ ಮೆಚ್ಚುಗೆ
 ಅನುಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ರಾಜಕೀಯ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇರು

ವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಹಲವು ನಿದರ್ಶನಗಳು ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಕುತೂಹಲದ ಇವರ
 ಕಣ್ಣುಗಳು ಬೇರೆಯವರು ಅಲ್ಪವೆಂದು ಕಡೆಗಣಿಸಬಹುದಾದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸು
 ತ್ತವೆ. ಸೋವಿಯತ್ ದೇಶದ ಎಂಜಿನಿಯರುಗಳು ಇವರಿಗೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ
 ಔತಣದ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :

“ಔತಣದ ಏರ್ಪಾಟು ನಾಲೆಯ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಮಾಡಿಸಿದ್ದು. ನಮ್ಮ ಇಂಜಿನಿಯರ್
 ಗಳೇ ನಾಗರಹೊಳೆಯಲ್ಲೋ ತಿಪ್ಪಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲೋ ಮಾಡಿಸಿದಂತೆ
 ಇತ್ತು. ಮೇಜುವಾನಿ ಏರ್ಪಾಟಿನಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೇ
 ಇರಬೇಕು”.

ಅಥವಾ ಹೆಸರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ :

“ಇಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿವೆ. ಬೋರಿಸ್‌ಗೆ ಬೋರ್ಯಾ, ತುಜಿಕಾಫ್‌ನ
 ಮೊದಲ ಹೆಸರು ಕೊಸಟ್ಟಾ, ಯೂಜೀನ್‌ಗೆ ಯೂಜೀನ್ಯಾ ! ನಮ್ಮಲ್ಲೂ
 ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಕೆಲಸಾರಿ ಕರೆಯುವರಲ್ಲವೇ ? ಸಂಗ್ರಾ,
 ಬಾಳ್ಯಾ !”

ಮೋಟೆಲ್ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಖಾಲಿದೋಸೆ ಥರದ ಕೇಕ್ ತಿನ್ನುವಾಗಲೂ ಇವರ ರುಚಿ
 ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಜೊತೆಗೇ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ :

“ಆದರೆ ದಪ್ಪ—ಆಪಂ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ....ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಕಬ್ಬಿನ ಆಲೆಮನೆಯಲ್ಲಿ
 ಕಾಕಂಬಿ ತೆಗೆದಿರಿಸಿ ದೋಸೆ ಜೊತೆಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಹಾಗೆಯೇ.
 ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬಿಗಳು ಮಾಂಸಾಹಾರದ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ

ಉಡುಪಿಯವರು ಶಾಖಾಹಾರದ ಗುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿದ ಮೇಲೆ ಭಾರತದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಕ್ಷೇತ್ರೀಯ ತಿಂಡಿ ತಿನಿಸುಗಳು ಮೂಲೆ ಸೇರಿವೆ. ನಮ್ಮ ಅವಲಕ್ಕಿ, ಅಕ್ಕಿ ರೊಟ್ಟಿ, ಶಾವಿಗೆ, ಹೋಳಿಗೆ, ಉತ್ತರದವರ ಬಿಹಾರದ ಲಿಟ್ಟಿ, ಸಶು ರೊಟ್ಟಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಸಿಗದು”.

ಅಮೆರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟಿಯೊಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ವಾಶಿಂಗ್ ಮೆಶಿನ್ ಇರುವ ‘ದೋಬಿ

ಫಾಟಿ’ಗೆ ಹೋದಾಗ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :

“ಹಾ, ಈ ದೋಬಿಫಾಟಿಗೆ ಬರುವ ಬಹುಮಂದಿ ಕಿರಿಯರು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಿಟ್ಟು ಬೀಸುವ ಗಿರಣಿಗೆ ಹೋಗುವವರ ಹಾಗೆ”.

ಇಂಥ ಅಲ್ಪ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಸಾಮ್ಯ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವ ಇವರ ಕಣ್ಣು ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ಇರುವ ಸೋವಿಯತ್ ದೇಶದ ಏಷ್ಯನ್ನರ ಹಲವು ರಂಗದ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನೂ, ಕೊರತೆಗಳನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ. ಹಗುರವಾಗಿ ಆಡಿದಂತೆ ಕಾಣುವ ಮಾತುಗಳ ಹಿಂದೆಯೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅಮೆರಿಕಾದ ಪಿಟ್ಸ್ ಬರ್ಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಇವರು ಏನನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಾರೆ ನೋಡಿ :

“ಭಾರತೀಯರು ಇಲ್ಲಿ ತಿರುಪತಿ ವೆಂಕಟರಮಣಸ್ವಾಮಿಯ ದೇವಾಲಯ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರಂತೆ. ಉಕ್ಕಿನ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ದುರಾಶೆಯ ದೇವರು! ಅಮೆರಿಕನ್ನರು ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ, ‘ನಾವು ದೇವರನ್ನು ನಂಬುತ್ತೇವೆ’ ಎಂದು ಛಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ತಿರುಪತಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಒಕ್ಕಲು. ಬಡ್ಡಿ ಕಾಸಿನ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಈ ತಾಲರು ನಾಡಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಸಖಿಯೇ”.

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವೆಂಕಟರಾಂ ಭಾರತೀಯನಾಗಿ ಗಮನಿಸುವ ವಿವರಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ನ್ಯೂಯಾರ್ಕ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಸೆಟೆದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪಂಜು ಹಿಡಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರತಿಮೆ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ನನಗಂತೂ ಹೊಸದು :

“ಈ ಭಂಗಿ ದುರ್ಗಿಯಂತಹ ರಕ್ಷಣೆಯ, ಅಭಯದ ಭಂಗಿಯಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಆರು, ಹನ್ನೆರಡು ಕೈಗಳ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಇವೆ. ಸಹಸ್ರ ಬಾಹುವಿನ ಕಲ್ಪನೆ ಕೂಡ ಇದೆ. ಕೈಯ ಭಂಗಿಗಳ ಎಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನೂ ಭಾರತೀಯರು ಪೂರೈಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ತಪ್ಪು. ಭಾರತದ ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ತೀರ ಆಗಂತುಕವಾದ ಸೆಟೆದ ಕೈಯ ನಿರ್ಭಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಿಸುವ ಭಂಗಿ ಇದು !”

ಮರ, ಮನೆಗಳು ಹಿತಮಿತವಾಗಿ ಬೆರೆತಿರುವ ಜನೀವಾದಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಾಂಗೆ ದಿವಂಗತ ಸ್ನೇಹಲತಾ ಹೇಳಿದ್ದು ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ: “ಮನೆಗಳು ಮರಗಳಿಗಿಂತ ಎತ್ತರ

ಇರಬಾರದು, ಮನುಷ್ಯ ಮರಗಳ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ನೋಡುವಂತಿರಬಾರದು”. ಪ್ಯಾರಿಸ್‌ನ ನಾಟ್ರೆಡಾಂ ಚರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ಆರಾಧನೆ ನಡೆಯುವಾಗ ಹಲವರ ಗಮನ ಫೋಟೋ ತೆಗೆಯುವುದರಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬ ಯುವತಿ ಮಾತ್ರ ಮೇರಿ ತಾಯಿಯ ಚಿತ್ರದ ಎದುರು ನಿಂತು ಕಣ್ಣೊರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾಸ್ತಿಕರಾದ ವೆಂಕಟರಾಂ ನೆನೆಯುವುದು ಜಾರ್ಜ್ ಫರ್ನಾಂಡಿಸರ ತಾಯಿಯನ್ನು: “ನಾನು ಭಕ್ತ ನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವರ ಪರವಾಗಿ ಒಂದು ಮೋಂಬತ್ತಿ ಹಚ್ಚಿದೆ”. ಲಾಸ್ ವೇಗಾಸ್ ಬಳಿ ದನಗಳ ಫಾರಂ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಹೈಬ್ರಿಡ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ ಎಂಬ ತಳಿ ಕಂಡಾಗ ವೆಂಕಟರಾಂಗೆ ಭೈರಪ್ಪನವರ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ.

“ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರಾಣಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಎಡ್ಡಿ ಎಷ್ಟೋ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆದ. ಇದುವರೆಗೂ ‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್’ ಎಂದರೆ ಹಿಂದೂಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಜಾತಿ ಮತ್ತು ‘ಜಗತ್ತಿನ ಮೂಲದ್ರವ್ಯ’ ಎಂಬ ಎರಡರ್ಥ ವಿತ್ತು. ಈಗ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ಶಬ್ದಕೋಶದ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥ ವಿದೆ. ‘ತಬ್ಬಲಿಯು ನೀನಾದೆ ಮಗನೆ’ ಬರೆದಾಗ ಶ್ರೀ ಭೈರಪ್ಪನವರಿಗೆ ಈ ಅಮೆರಿಕನ್ನರು ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಹೀಗೆ ಸೇರಿಸಿ ದತ್ತು ತೆಗೆದದ್ದು ಬಹುಶಃ ತಿಳಿದಿರಲಾರದು.”

ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಕೂಡ ಕಾದಂಬರಿಕಾರನದು. ಟ್ರೂತ್ ಮೆಶೀನ್ ಕಂಡೊಡನೆ ಇವರಿಗೆ ಮಹಾಭಾರತದ ಘಟನೆಗಳು ನೆನಪಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ತಮಾಷೆ ಸಾಮ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿ ದುರಂತಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತದೆ. ಲೆನಿನ್‌ಗ್ರಾಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಿಟ್ಲರ್‌ನಿಂದ ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟವರ ಸ್ಮಾರಕಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ವೆಂಕಟರಾಂ ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ:

“ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಹತ್ತುಲಕ್ಷ ಜನ ಸತ್ತರು. ಸ್ಮಾರಕ ಇರಲಿ, ಸ್ಮರಣೆ ಸಹ ಇಲ್ಲ. ‘ಅವರು ವರ್ಗವರ್ಣಗಳಿಂದ ವಿಚ್ಛಿದ್ರವಾದ ನಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದ ಹೊರಬಾಗಿಲಿನ ಆಚೆಯವರು’—ಎಂದು ಲೋಹಿಯಾ ಹೇಳಿದ್ದು ನೆನಪಿಗೆ ಬಂತು. ಲೆನಿನ್‌ಗ್ರಾಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಜನ ನಾಜೀ ಕ್ರೌರ್ಯದಿಂದ ಸತ್ತರು. ಸಾಯುವ ಮುನ್ನ ಇದ್ದ ಆಹಾರವನ್ನೇ ತಲೆಗೊಂಡು ತುತ್ತು ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಸತ್ತರು. ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಸತ್ತವರು ಅನ್ನದ ಅಂಗಡಿ, ಧಾನ್ಯದ ಮಂಡಿಗಳ ಎದುರಿಗೆ ಸತ್ತರು. ವಿದೇಶಿ ವೈಶಾಚಿಕ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಸ್ವದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ರಣಹದ್ದುಗಳ ಕಾರಣ

ದಿಂದ ಸತ್ತರು. ಲೆನಿನ್‌ಗ್ರಾಡ್‌ನ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯರಿಗೂ ಬಂಗಾಳದ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯರಿಗೂ ಸಾವಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಮ್ಯ. ಸಾವಿನ ಕಾರಣದಲ್ಲಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲೂ ನೀರೂರಿತ್ತು.”

○

ಪರಿಪೂರ್ಣ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಾಗಿಬಿಡುವ ರಾಜನಾರಾಯಣ್, ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯಂಥವರು ತಮ್ಮ ಎಚ್ಚರದ ಪ್ರತಿಫಲಗಳೆಲ್ಲೂ ರಾಜಕೀಯ ಸನ್ನಾಹದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ—ಬೇರೇನೂ ಅವರಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಮಗನ್ನಿಸುವುದರಿಂದ ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕಂಡು ದಿಗಿಲಾಗುತ್ತದೆ. ವೆಂಕಟರಾಂ ಅಂಥವರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬದುಕಿನ ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ನೋಡುವ ಬದುಕಿನ ದೃಷ್ಟಿ ಕೋನವಾಗುತ್ತದೆ; ಇರುವ ವಾಸ್ತವ ಮತ್ತು ಬದಲಾವಣೆಯ ಹಂಬಲಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ, ಗ್ರಹಿಸುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲೇ ಚಲಿಸುವ ಒತ್ತಾಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವೆಂಕಟರಾಂ ಕೈಕಾಲು ಚಾಚಿ ನಗಬಲ್ಲರು, ಪ್ರೀತಿಸಬಲ್ಲರು, ತನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಹಿತ ಮರೆತು ಬೇರೆಯವರ ಕಣ್ಣಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲರು. ರಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದ ತುಜಿಕಾಫ್, ಜಿನೀವಾದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪೇಚಿಗೆ ಕಾರಣರಾದ ಇಂಟರ್‌ನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಕಾಂತಿ ಮೆಹತಾ, ಸ್ವಾನುರಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಒಳ್ಳೆಯವರೆನ್ನಿಸುವ ಅತಿವಾತಿನ ಅರವಿಂದ ಬುಚ್, ಹಳೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿಯಾಗಿದ್ದ ಈಗ ಸಾಯಿಬಾಬಾ ಭಕ್ತರಾದ ಡಾ. ಜಿ.ಐ. ಸುಬ್ಬರಾವ್—ಹೀಗೇ ಹಲವರು ಈ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಾಂರ ಉದಾರ ಮಾನವೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಿ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಅರೆಕೊರೆಗಳಲ್ಲೂ ನಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

○

ಅಧಿಕಾರ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದು ರುಚಿ ಹತ್ತಿದವರು ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಇರಲಾರರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ವೀರೇಂದ್ರ ಪಾಟೀಲರಂಥವರು ಉದಾಹರಣೆ. ಆದರೆ, ಆನಾರ್ಕಿಸ್ಟ್ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನಮ್ಮ ಲೋಹಿಯಾ ಸೋಷ್ಯಲಿಸ್ಟರು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೂ ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದವರಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದರು. ಜನತಾ ಸರ್ಕಾರವಿದ್ದಾಗ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ವೆಂಕಟರಾಂ, ಸರದಿಯಂತೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದ ಹಕ್ಕು ಎಂಬ ಹೊಸ ನಿಯಮಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ

ಹಿಂದ್ ಮಜದೂರ್ ಸಭಾ ವತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಹೋದರು. ಸರ್ಕಾರ ವನ್ನು ಬೆನ್ನಿಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ವೆಂಕಟರಾಂ, ಆತನಕ ಸರ್ಕಾರದ ಬೆಂಬಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂಟರ್ ನ ಶ್ರೀ ಕಾಂತಿ ಮೆಹತಾರನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಪುಸ್ತಕ ದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಘಟನೆಯ ವರ್ಣನೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಾರಸ್ಯವಾದ್ದು. ವೆಂಕಟರಾಂರ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಮಾನವೀಯ ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಪೇಚಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿಮಿತ ಕಳಕೊಳ್ಳದಂತೆ ವ್ಯವಹರಿಸಬಲ್ಲ ನಿಪುಣತೆ ಒಟ್ಟು ಸಂದರ್ಭದ ಅಸಂಬಂಧ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತ ನಟನಂತಿದ್ದೂ ಅನಾಸಕ್ತ ನಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲ ಕೌಶಲ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನ—ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಸ್ತ ವಾಗಿ ನನಗೆ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡುವ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರಿಯ ವಾದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ನನ್ನ ಆಸೆ ಯನ್ನು ಅದುಮಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. 'ಒಂದೆರಡು ಪುಟ ಬರೆದರೆ ಸಾಕು' ಎಂದು ವೆಂಕಟರಾಂ ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಪ್ರೀತಿ ಗಾಗಿ ಕೇಳಿದ ಮುನ್ನುಡಿ ತೀರಾ ಬೆಳೆದೀತೆಂಬ ಭಯ ಮಾತ್ರ ಕಾರಣವಲ್ಲ; ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಪೇಚನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳದೆ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಈ ಭಾಗ ನನ್ನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ಸರಳವಾಗಕೂಡ ದೆಂದು, ಓದುಗರ ಗಮನವನ್ನು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಸೆಳೆದು ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತೇನೆ.

○

ಸದಾ ಚಿಂತನಶೀಲನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಪಡೆದ ವೆಂಕಟರಾಂ ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾಚುವುದರಿಂದ ಹಲವರು ಇವರನ್ನು ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿ ಜೀವಿ ಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಇವರ ಬುದ್ಧಿ ಭಾವಗಳು ಅನ್ಯೋನ್ಯ ವೆಂಬಂತೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಮಿಡಿಯುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಬದುಕಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಏಕೆನಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೂ ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಮೂಲಾಧಾರವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಢವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಬಲ್ಲ ವೆಂಕಟರಾಂನಿಂದ ನಾವು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಅವರು ಬರೆದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಕಾದಿದೆ ಶ್ರೀ ಜಿ. ರಾಜಶೇಖರ್ ಹೀಗೆ ಬರೆಯಬಲ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ನಾವು ಒಂದೊಂ ಳೆ ಅದನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ; ಅಥವಾ ನೊಂಡು ಬುದ್ಧಿಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಹತಮಾರಿಗಳ ವಿರೋಧ ಮಾತ್ರ ಇಂಥ ಸೂಕ್ಷ್ಮ

ಭ್ರಷ್ಟತೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಬಲ್ಲದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಈ ಎರಡೂ ನಾಗರಿಕತೆಯು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದುರಂತಗಳು. ಆದರೆ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ಆಳವೂ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯಿರುವವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಬೇಕು. ಅಂಥ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆದ ವೆಂಕಟರಾಂರನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಂಗಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಗತಿಸುವುದು ನನಗೆ ತುಂಬ ಸಂತೋಷದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

೨೭ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೯೮೦
ವೈಸೂರು

—ಯು. ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ